

**PENDEKATAN *SIYĀSAH SYAR‘IYYAH*
DALAM MENANGANI ISU
PERUNDANGAN JENYAH SEMASA
DI MALAYSIA***

***Siyāsah Syar‘iyyah* Approach in Dealing
with Current Criminal Legislation
Issues in Malaysia**

Shahidra Abdul Khalil**

ABSTRACT

International legal developments may have an impact on the formulation of laws and policies in a country. In terms of criminal law, for example, there are international calls for some municipal laws to be revised. Among them is a call to repeal the law prohibiting attempted suicide and the death penalty. This abolition step is said to be required to ensure the welfare of modern society. However, the government must carefully investigate this matter while keeping the context of the country in mind. Furthermore, some international laws may be incompatible with Shariah. In dealing with this issue, the government

---

* Penulis merakamkan penghargaan kepada Kementerian Pendidikan Tinggi atas pemberian Skim Geran Penyelidikan Fundamental (FRGS/1/2022/SSI13/UM/02/4) yang diberikan kepada Dr. Shahidra Abdul Khalil sebagai Ketua Penyelidik.

** Senior Lecturer, Academy of Islamic Studies, Universiti Malaya, 50603 Kuala Lumpur. shahidra@um.edu.my

may apply the siyāsah syar‘iyyah approach in making decisions and considering appropriate actions. The aim of this paper is to discuss the concept and elements of siyāsah syar‘iyyah, particularly in the context of criminal law implementation. Then, its application in dealing with issues pertaining to attempted suicide and death penalty legislation in Malaysia is discussed. Thematic and comparative analysis methods were used in the study. The study finds that the government has extensive powers in enforcing policies and laws relevant to current needs, particularly regarding the crime of takzir. However, there are certain guidelines to ensure that the actions taken by the government is fair (siyāsah ‘ādilah) and in accordance with shariah. In Malaysian context, it is discovered that the process of reviewing the related laws takes into account the current reality (fiqh al-waqi’), considers the public interest (maṣlaḥah) and harm (mafasadah) (fiqh al-muwāzanat) and deliberates the priorities (fiqh al-awlāwiyat), all which are elements of siyasah syar‘iyyah. Thus, it is hoped that future government actions will benefit the people.

Keywords: *siyāsah syar‘iyyah; law; crime; death sentence; suicide attempt*

PENDAHULUAN

Undang-undang merupakan alat penting dalam pentadbiran sesebuah negara. Ini kerana ia adalah norma-norma hukum atau peraturan yang diperundangkan melalui badan-badan perundangan negara yang berkuatkuasa mengikut ketentuannya dan mesti dipatuhi oleh masyarakat.¹ Melalui undang-undang, kerajaan menjalankan peranannya yang pelbagai dalam mewujudkan

---

¹ Mohd Azam Mohamed Adil, Rafeah Saidon & Noorul Huda Sahari, *Perundangan dan Kenegaraan Islam* (Gombak: iBook Publication Sdn. Bhd, 2006), 1.

keamanan dan menjaga keadilan sosial dengan mengawal hubungan antara kerajaan, hubungan antara pemerintah dan rakyat atau hubungan sesama masyarakat.

Kerajaan berhak menggubal apa-apa undang-undang yang perlu melalui badan perundangannya selagi tidak bertentangan dengan perlembagaan negara. Di Malaysia, kuasa legislatif di peringkat Persekutuan terletak di Parlimen yang turut mempunyai bidang kuasa untuk meminda undang-undang Persekutuan, memeriksa dasar-dasar kerajaan serta meluluskan bajet kerajaan dan cadangan cukai yang baru. Secara ringkas, proses penggubalan undang-undang atau pindaan bermula dengan idea, polisi atau dasar kerajaan yang melalui proses kajian serta perundingan dengan pihak berkepentingan dan kemudiannya dideraf sebagai rang undang-undang. Rang undang-undang ini kemudiannya dibawa ke Parlimen untuk dibahas di Dewan Rakyat dan Dewan Negara. Seterusnya, setelah perkenan daripada Yang Dipertuan Agong, ia akan diwartakan sebagai undang-undang dan dicetak.²

Dalam konteks semasa, undang-undang di peringkat antarabangsa juga boleh mempengaruhi penggubalan polisi dan undang-undang di sesebuah negara. Globalisasi menjadi pemangkin kepada pemindahan peraturan atau sistem perundangan dari satu negara ke satu negara.³ Pembentukan dan amalan undang-undang antarabangsa telah disejagatkan dengan berpaksikan Barat.⁴ Antaranya melalui Pengisytiharan Hak Asasi Manusia Sejagat atau *United Declaration of Human Rights* (UDHR) yang telah dirangka pada tahun 1948 bertujuan untuk membina negara-negara yang bertamadun dalam kerangka hak asasi manusia.⁵ Instrumen-instrumen antarabangsa di dalam UDHR telah memperuntukkan secara jelas bahawa hak untuk hidup adalah satu hak yang dijamin. Perkara ini bertepatan dengan

---

² Parlimen Malaysia, diakses pada 23 Julai 2022, <https://www.parlimen.gov.my/soalan-lazim.html?uweb=p>.

³ Farid Sufian Shuaib, "Kesan Globalisasi Terhadap Undang-undang di Malaysia," *Kanun* 29, Bil. 2 (2017): 21.

⁴ Rohimi Shapiee, "Siyar (Undang-undang Antarabangsa Islam): Cabaran untuk Mempermoden dan Menjadikannya Relevan," *Jurnal Undang-undang dan Masyarakat* 12 (2008): 28.

⁵ William A. Schabas, *The Abolition of The Death Penalty in International Law* (England: Grotius Publications Limited, 1993), 1.

salah satu perjanjian antarabangsa iaitu *International Covenant on Civil and Political Rights* (ICCPR) yang telah memperuntukkan perlindungan terhadap nyawa manusia serta menyatakan prinsip nyawa manusia tidak boleh diambil dengan sewenang-wenangnya.⁶ Perkara ini termaktub di dalam artikel 6 (1) ICCPR yang menyatakan setiap manusia mempunyai hak untuk hidup.⁷ Implikasi daripada ini adalah hukuman mati juga perlu ditolak.

Malaysia merupakan antara negara yang menyokong deklarasi UDHR tersebut, namun tidak meratifikasi perjanjian ICCPR. Walaupun resolusi perhimpunan agung Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu ini merupakan prinsip yang tidak mengikat, namun penekanan dan pemantauan dibuat terhadap negara yang menyokong agar mematuhi instrumen-instrumen yang terkandung di dalamnya.⁸ Dalam hal ini, Perdana Menteri Malaysia iaitu Tun Dr. Mahathir Mohamad dalam ucapannya di *United Nation General Assembly* (UNGA) pada tahun 2019 telah berikrar bagi pihak kerajaan untuk mengiktiraf semua baki instrumen Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB) berkaitan perlindungan hak asasi manusia.⁹ Pematuhan terhadap deklarasi ini menuntut pindaan atau pemansuhan undang-undang munisipal agar selari dengan instrumen antarabangsa yang disokong.

Selain itu, PBB juga telah melancarkan *The 2030 Agenda for Sustainable Development* yang diterima pakai oleh semua negara anggotanya pada tahun 2015. Salah satu daripada 17 Matlamat Pembangunan Lestari (*Sustainable Development Goals - SDGs*) yang disasarkan adalah mengenai kesihatan yang baik dan

---

⁶ *United Nations Human Rights Office of The Commissioner*, diakses pada 23 Julai 2022, <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>.

⁷ Ibid.

⁸ Mohd Hisham Mohd Kamal, "Prinsip Hak Asasi Manusia Menurut Perspektif Undang-undang Antarabangsa dan Hukum Syarak: Satu Perbandingan," *Kanun* 26, Bil 1 (2017): 74.

⁹ Mahathir Mohamad, "Ucapan Penuh Dr. Mahathir di UNGA ke-73," *Harian Metro*, 29 September 2018, <https://www.hmetro.com.my/utama/2018/09/381400/ucapan-penuh-dr-mahathir-di-unga-ke-73-metrotv>.

kesejahteraan.¹⁰ Dalam aspek kesihatan mental, negara-negara anggota perlu komited dalam mencapai sasaran pengurangan kadar kematian akibat bunuh diri global sebanyak satu pertiga menjelang 2030. Berdasarkan data pada tahun 2019, Pertubuhan Kesihatan Sedunia (*World Health Organization* – WHO) menganggarkan 700,000 kematian akibat bunuh diri berlaku di peringkat global. Bunuh diri juga kekal sebagai masalah kesihatan awam utama di seluruh dunia.¹¹ Atas dasar itu, pindaan undang-undang cubaan bunuh diri dicadangkan oleh kerajaan Malaysia.

Kajian mengenai pindaan undang-undang dalam dua permasalahan ini sedang giat dilakukan di Malaysia, bahkan di negara-negara lain di seluruh dunia. Oleh kerana itu, artikel ini bertujuan mengetengahkan *siyāsah syar‘iyyah* sebagai satu pendekatan penting yang boleh diaplikasikan oleh para pemerintah dalam membuat keputusan dan tindakan yang terbaik dalam permasalahan yang dibincangkan. Perbincangan dimulakan dengan konsep *siyāsah syar‘iyyah* terutamanya dalam aspek pelaksanaan undang-undang jenayah. Asas dan komponen *siyāsah syar‘iyyah* turut digariskan sebelum aplikasinya dalam menangani dua permasalahan di atas dibincangkan dalam konteks Malaysia.

KONSEP SIYASAH SYAR‘IYYAH MENURUT PANDANGAN ULAMA

Siyāsah syar‘iyyah terdiri daripada dua perkataan Bahasa Arab. *Siyāsah* secara umumnya bermaksud undang-undang dan peraturan yang dibuat oleh manusia untuk mentadbir urusan masyarakat yang diambil daripada tradisi, adat kebiasaan, pengalaman dan keadaan yang diwarisi. Apabila *siyāsah* disandarkan kepada sifat *syar‘iyyah*, maka ia bermaksud undang-undang dan peraturan yang digunakan untuk mentadbir urusan masyarakat dengan meraikan ruh syariah dan terbina atas kaedah-kaedah *kullī* bagi

---

¹⁰ “Do You Know All 17 SDGs”, *United Nations*, diakses 28 Julai 2022, <https://sdgs.un.org/goals>.

¹¹ Bob Lew et.al, “Decriminalizing Suicide Attempt in the 21st Century: An Examination of Suicide Rates in Countries That Penalize Suicide, A Critical Review,” *BMC Psychiatry* 22 (2022), <https://doi.org/10.1186/s12888-022-04060-5>: 1

mencapai objektif kemasyarakatan.¹²

Selain itu, pengertian lain *siyāsah syar‘iyyah* telah banyak dibincangkan dalam literatur terdahulu yang memetik takrif yang dikemukakan oleh para ulama terdahulu mahupun kontemporari. Penulis tidak berhasrat membincangkan kesemuanya, namun berpada dengan memetik beberapa definisi yang menggambarkan dua konteks utama perbincangan *siyāsah syar‘iyyah* seperti dalam jadual berikut:

Jadual 1: Pengertian *Siyāsah Syar‘iyyah* mengikut konteks perbincangannya

KONTEKS PERTAMA: <i>Siyāsah Syar‘iyyah</i> merupakan kaedah pentadbiran dan pemerintahan negara menurut perspektif Islam.¹³	
Al-Bujairimī	Siyāsah ialah mengelokkan urusan rakyat dan mentadbir urusan mereka. ¹⁴
‘Abd al-Wahab Khallaf	<i>Siyāsah Syar‘iyyah</i> ialah menjalankan pentadbiran awam sebuah negara Islam berdasarkan sesuatu yang menjamin kebaikan dan mengelakkan keburukan dimana ia tidak terkeluar dari batas-batas syariat dan dasar-dasar umumnya walaupun perkara itu tidak menepati pendapat para imam mazhab. ¹⁵
Fathī ‘Uthmān	Hal-hal yang berhubung dengan undang-undang perlembagaan dan pentadbiran, iaitu yang merangkumi soal-soal kuasa pemerintah, khalifah, <i>ahl al-ḥal wa al-‘aqd</i> , hak individu dan sebagainya. ¹⁶
KONTEKS KEDUA: <i>Siyāsah Syar‘iyyah</i> sebagai kaedah penentuan hukum di bawah bidang kuasa kerajaan Islam¹⁷	

¹² ‘Abd al-‘Alī Aḥmad ‘Utawah. *al-Madkhal ila al-Siyasah al-Syar‘iyyah* (Riyadh: Jami’ah al-Imam Muḥammad bin Sa’ud al-Islamiyyah, 1993), 21.

¹³ Bharudin Che Pa, Siti Arni Basir & Shukeri Mohamed, “Perlaksanaan Siyasah Syar‘iyyah dalam Pentadbiran di Malaysia,” *Jurnal al-Tamaddun* 5 (2010): 60.

¹⁴ Ibid, 61.

¹⁵ Şalah Anwar ‘Abd Farḥan, *al-Siyasah al-Syar‘iyyah fī Kitāb Fath al-Barī* (al-Qahirah: Dar al-Salam, 2013), 54.

¹⁶ Ibid, 91.

¹⁷ Bharudin Che Pa et.al, “Perlaksanaan Siyasah Syar‘iyyah,” 60.

al-Zaila'ī	Langkah yang diambil oleh pemerintah berasaskan kepada kepentingan yang dirasakannya, walaupun tidak berdasarkan kepada sesuatu dalil secara tertentu. ¹⁸
Ibnu 'Uqail	<i>Siyāsah</i> ialah tindakan yang boleh menjamin kepentingan orang ramai dan menjauhkan keburukan, walaupun tidak ada hadis Rasulullah atau wahyu Tuhan tentangnya. ¹⁹
Ahmad Fathī Bahnasi	Bagi para fuqaha, <i>Siyāsah Syar'iyah</i> mengertikan kelonggaran bagi para pemerintah melakukan apa sahaja yang boleh membawa kebaikan selagi ianya tidak bertentangan dengan prinsip agama, walaupun tanpa dalil-dalil khusus yang membolehkan ia dilakukan. ²⁰

Daripada jadual di atas, dapat difahami bahawa pengertian dalam konteks pertama adalah lebih umum mengenai politik dan pentadbiran negara Islam yang boleh disamakan pengertiannya dengan *ahkām sultāniyyah* dan *nizām al-ḥukm*.²¹ Pengertian kedua pula lebih khusus berkaitan kuasa kerajaan untuk membentuk dasar dan polisi berdasarkan kepentingan umum walaupun tiada sandaran nas yang tertentu. Walau bagaimanapun, *siyāsah syar'iyah* dalam kedua-kedua konteks perbincangan ini mempunyai ruang lingkup yang luas iaitu meliputi semua urusan politik, pentadbiran, kewangan, ekonomi dan sosial.

Namun, terdapat juga para ulama yang mentakrifkan *siyāsah syar'iyah* kepada skop yang lebih kecil iaitu dengan maksud pemberatan undang-undang. Ini merupakan pandangan daripada mazhab Hanafi iaitu al-Tarābulsi dan juga dinukilkan oleh Ibn 'Ābidīn.²² Apa yang dimaksudkan dengan pemberatan ini adalah sama ada (i) menambah kadar hukuman bagi kesalahan yang tidak ditentukan kadarnya oleh nas syarak (takzir) atau (ii) menambah hukuman lain kepada hukuman yang telah ditentukan kadarnya oleh syarak (hudud dan qisas).²³

¹⁸ Mahmood Zuhdi Hj. Ab Majid, "Siyasah Syar'iyah dalam Pelaksanaan Undang-undang Jenayah Islam," *Jurnal Syariah* 1 (2004): 90.

¹⁹ Şalah Anwar 'Abd Farḥan, *al-Siyasah al-Syar'iyah*, 53.

²⁰ Ibid.

²¹ Mahmood Zuhdi Hj. Ab Majid, "Siyasah Syar'iyah," 91.

²² Şalah Anwar 'Abd Farḥan, *al-Siyasah al-Syar'iyah*, 54.

²³ 'Abd al-'Alī Ahmad 'Utwah. *al-Madkhal ila al-Siyasah al-Syar'iyah*, 24-25.

Contoh bagi pemberatan pertama adalah seperti penambahan kadar sebatan daripada kadar yang sepatutnya iaitu 10 sebatan kepada 20 sebatan oleh pemerintah. Ini adalah seperti tindakan yang diambil oleh Saidina Umar RA terhadap seseorang yang telah memalsukan cop kerajaan dan mengambil harta baitulmal melalui pemalsuan tersebut. Saidina Umar r.a telah menghukumkan sebatan ke atas pelakunya sebanyak 100 kali bagi hari pertama, 100 kali pada hari kedua dan 100 kali lagi pada hari ketiga. Selain itu, penambahan hukuman juga boleh diberikan dengan memberikan hukuman berlainan seperti pemerintah menghukum saksi palsu dengan hukuman sebatan dan juga pemakluman kepada orang awam mengenai saksi palsu tersebut supaya dapat menghindarkan masyarakat daripada kemudaratan.²⁴

Contoh bagi pemberatan kedua iaitu penambahan hukuman bagi kesalahan yang telah ditentukan kadarnya adalah seperti tambahan 20 sebatan ke atas peminum arak sebagai hukuman bagi perbuatannya minum arak di siang hari Ramadan. Penambahan hukuman ini tidak dianggap sebagai bertentangan atau terkeluar daripada syariat walaupun tidak disandarkan kepada perbuatan Nabi SAW kerana perubahan zaman semasa menuntut perbezaan hukuman tersebut. Selain itu, penambahan hukuman oleh pemerintah ini mestilah terbina atas *masalah mursalah*.²⁵

Selain itu, Ibn ‘Ābidīn juga ada menukilkan takrifan lain mengenai *siyāsah syar’iyyah* yang disamakan dengan takzir. Ia turut dinyatakan oleh ramai fuqaha’. Ini kerana takzir merupakan hukuman ke atas pesalah yang ditetapkan oleh badan perundangan mahupun kehakiman mengikut budi bicara tanpa ada ketetapan khusus daripada nas syarak. Ia mempunyai persamaan dengan tindakan yang dinamakan *siyāsah* oleh para fuqaha. Contohnya adalah seperti tindakan Saidina Umar RA yang membuang Nasr bin Hajjaj ke daerah lain kerana ketampanannya telah mendatangkan fitnah kepada wanita tempatan. Ini merupakan tindakan *siyāsah syar’iyyah* bagi menjaga *masalah* walaupun tanpa perbuatan salah daripada Nasr. Begitu juga dengan ketetapan bahawa kanak-kanak berumur sepuluh tahun yang meninggalkan solat boleh

---

²⁴ Ibid.

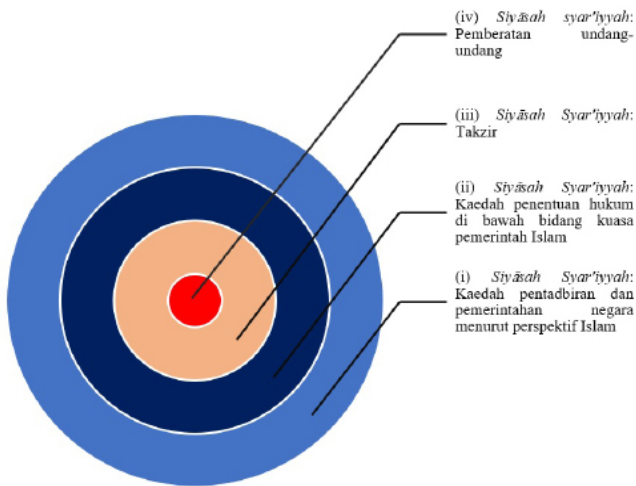
²⁵ ‘Abd al-‘Alī Ahmad ‘Utwah. *al-Madkhal ila al-Siyasah al-Syar’iyyah*, 24 – 25.

dirotan sedangkan peninggalan tersebut belum menjadi kesalahan baginya. Langkah ini diambil untuk mendidik dan melatih kanak-kanak tersebut sebelum kewajipan solat ditaklifkan ke atasnya dan ini merupakan satu masalah buatnya.²⁶

Justeru daripada perbincangan di atas, dapat dirumuskan pengertian-pengertian *siyāsah syar'iyah* menurut para ulama adalah seperti berikut:

Rajah 1: Pengertian *Siyāsah Syar'iyah* Menurut Para Ulama

Daripada rajah, dapat difahami bahawa terdapat pelbagai pengertian *siyāsah syar'iyah*. Terdapat fuqaha yang memberikan takrifan yang umum dan sangat luas dan sebahagian fuqaha pula mentakrifkan *siyāsah syar'iyah* dengan pengertian yang lebih khusus. Kesemua takrifan ini boleh diterima. Namun, membataskan pengertiannya kepada permasalahan khusus sahaja seperti takzir mahupun muamalat²⁷ dan tidak menerima aspek lain dalam pentadbiran kerajaan adalah kurang tepat.²⁸ Ini kerana

²⁶ Ibid, 30-31.

²⁷ Sebagai contoh Najm al-Dīn al-Tufī mentakrifkan *siyāsah syar'iyah* sebagai beramal dengan masalah pada urusan muamalat. Şalah Anwar 'Abd Farḥan, *al-Siyāsah al-Syar'iyah*, 54.

²⁸ 'Abd al-'Alī Aḥmad 'Utwah. *al-Madkhal ila al-Siyāsah al-Syar'iyah*, 131.

aspek-aspek khusus ini lebih tepat dikatakan sebagai sebahagian daripada *siyāsah syar'iyah*. Dalam aspek pentadbiran undang-undang jenayah atau *siyāsah jinā'iyah syar'iyah* pula, pembatasan *siyāsah syar'iyah* kepada hukuman takzir sahaja juga adalah kurang tepat. Ini kerana kerajaan juga mempunyai kuasa untuk memberatkan hukuman atas dasar masalah bagi bentuk kesalahan lain seperti hudud dan qisas seperti yang telah dibincangkan. Namun, tidak dapat dinafikan bahawa kuasa kerajaan yang lebih luas adalah pada kategori jenayah takzir.

ASAS-ASAS PENGAPLIKASIAN *SIYĀSAH JINĀ'IYYAH SYAR'IYYAH*

Berdasarkan perbincangan yang lepas, terdapat ulama yang mentakrifkan *siyāsah syar'iyah* sebagai pemberatan undang-undang atau hukuman dengan disokong contoh pelaksanaannya pada zaman khulafa al-rasyidin yang bersifat tegas bagi memelihara masalah awam. Justeru, dalam membincangkan tentang kuasa pemerintah semasa dalam menguatkuasakan undang-undang jenayah, timbul beberapa persoalan: (i) adakah tindakan tegas atau hukuman berat sahaja yang mesti diambil dalam menguatkuasakan undang-undang jenayah semasa bagi menjaga masalah awam? (ii) adakah pemerintah boleh meringankan hukuman atau memansuhkan hukuman keras yang telah diperundangan apabila wujud keperluan?.

Bagi menjawab persoalan ini, perlu dijelaskan terlebih dahulu mengenai kategori jenayah dan sifat hukumannya menurut perundangan Islam. Dalam perbahasan undang-undang jenayah Islam, kesalahan terbahagi kepada tiga kategori iaitu (i) hudud, (ii) qisas atau diyat dan (iii) takzir. Kategori pertama dan kedua iaitu hudud, qisas serta diyat adalah kategori kesalahan yang telah ditetapkan bentuk kesalahannya dan ditentukan kadar hukumannya secara terperinci oleh syarak. Hudud merangkumi tujuh kesalahan iaitu zina, *qadhaf*, minum arak, mencuri, merompak, murtad dan memberontak. Qisas dan diyat pula diperuntukkan bagi kesalahan membunuh, kesalahan ke atas tubuh badan yang tidak melibatkan kehilangan nyawa seperti mencederakan, memutuskan anggota serta menghilangkan fungsi anggota tubuh dan juga kesalahan ke atas janin atau menggugurkan kandungan. Hukuman bagi

kesalahan-kesalahan ini dinyatakan dalam nas al-Quran atau hadith Nabi SAW. Manakala kesalahan selain daripada dua kategori ini pula digolongkan dalam kesalahan takzir yang tidak diperuntukkan oleh syarak dengan hukuman yang tertentu. Selain itu, takzir juga merupakan hukuman alternatif kepada kesalahan hudud, qisas atau diyat yang tidak dapat dilaksanakan. Penetapan bentuk kesalahan dan kadar hukuman takzir adalah bidang kuasa pemerintah.²⁹

Pembahagian jenayah kepada tiga kategori ini memberikan beberapa implikasi. Antaranya adalah terhadap kuasa pemerintah dalam melaksanakannya. Oleh kerana hudud dan qisas serta diyat telah ditetapkan kadar hukumannya oleh syarak, maka kuasa pemerintah adalah terhad untuk melaksanakannya berdasarkan ketentuan syarak. Bagi kesalahan hudud, kadar hukuman tidak boleh dikurangkan atau ditambah dan kesalahan juga tidak boleh dimaafkan kerana ia melibatkan kepentingan awam. Qisas atau diyat pula adalah kesalahan terhadap individu, justeru pihak mangsa atau walinya mempunyai hak untuk memaafkan pesalah. Dalam hal ini, hakim perlu melaksanakan hukuman berpandukan ketentuan syarak. Jika pesalah dimaafkan, maka qisas atau hukuman balas akan digantikan dengan diyat iaitu sejumlah pampasan yang kadarnya telah ditentukan oleh syarak.³⁰ Walau bagaimanapun, bagi hukuman takzir pula, pemerintah dan hakim mempunyai kuasa yang luas untuk menetapkan kesalahan dan menentukan hukuman bagi kesalahan tersebut. Ia boleh merangkumi pelbagai bentuk hukuman sama ada hukuman yang berat seperti hukuman mati atau hukuman lain yang bersesuaian seperti sebatan, penjara, buang daerah, denda, amaran dan sebagainya.³¹

Penjelasan di atas telah menjawab persoalan pertama iaitu sama ada tindakan tegas atau hukuman berat sahaja yang mesti diambil dalam menguatkuasakan undang-undang jenayah semasa bagi menjaga masalah awam. Boleh dirumuskan bahawa menyempitkan pelaksanaan *siyāsah jinā'iyah syar'iyah* kepada bentuk hukuman yang berat sahaja dan mengecilkkan takrif *siyāsah*

²⁹ 'Abd al-Qadir 'Awdah, *al-Tasyrī' al-Jinā'i al-Islamī Muqararanan bi al-Qanun al-Wadh'i* (Beirut: Muassasah al-Risalah, 2000), 1: 79 – 80.

³⁰ Ibid, 81-82.

³¹ 'Abd al-Qadir 'Awdah, *al-Tasyrī' al-Jinā'i al-Islamī*, 1: 687 – 705.

syar'iyah kepada pemberatan undang-undang adalah kurang tepat.³² Ini kerana dalam aspek takzir, pemerintah mempunyai budi bicara yang luas. Selain memberatkan hukuman, pemerintah juga boleh menetapkan hukuman yang lebih ringan bersesuaian dengan keadaan pelaku dan boleh juga menggugurkan hukuman.³³

Imam Malik meriwayatkan bahawa Saidina Umar r.a pernah mengambil tindakan *siyāsah syar'iyah* dengan menggugurkan hukuman hudud iaitu potong tangan ke atas pencuri setelah menyelidiki kes tersebut dengan teliti. Dalam kes tersebut, para hamba kepada Hatib telah mencuri unta disebabkan kelaparan. Hukuman sebaliknya dikenakan ke atas Hatib pula iaitu bayaran ganti rugi kepada pemilik unta dengan kadar sekali ganda. Tindakan ini dilakukan atas alasan Hatib tidak menjaga kebajikan para hambanya sehingga mereka kelaparan dan mencuri.³⁴ Daripada athar ini, dapat difahami bahawa tindakan pemerintah dalam menguatkuasakan undang-undang jenayah boleh mengambil kira faktor-faktor tertentu yang dibenarkan syarak dan tidak bersifat rigid walaupun melibatkan hukuman hudud yang telah ditetapkan.

Ringkasnya undang-undang jenayah perlu dilaksanakan oleh pemerintah sesuai dengan keperluan keadilan dengan memahami realiti semasa masyarakat setempat (*fiqh al-wāqi'*) seperti yang dicontohkan oleh para khulafa' al-rasyidin dalam tindakan mereka. Pemerintah bukan hanya perlu memahami nas syarak (*fiqh al-nuṣūṣ*), malah perlu memahami objektif pensyariaan hukum (*fiqh al-maqāṣid*) untuk menangani permasalahan yang tidak dinyatakan hukumnya secara jelas di dalam nas.³⁵ Selain itu dalam mengambil sesuatu tindakan *siyāsah syar'iyah*, pemerintah juga perlu mampu melakukan pertimbangan antara masalah dan mafsadah (*fiqh al-muwāzanāt*). Ini kerana dalam konteks semasa,

---

³² 'Abd al-'Alī Aḥmad 'Utwah. *al-Madkhal ila al-Siyasah al-Syar'iyah*, 32.

³³ Aḥmad Faṭḥī Bahnāsī, *Nazariyyat fī al-Fiqh al-Jina'i al-Islamī Dirasah Fiqhiyyah Muqaranah* (Beirut: Dar al-Syuruq, 1986), 169 – 170.

³⁴ Ibid, 170.

³⁵ Mahmood Zuhdi Hj. Ab Majid, "Siyasah Syar'iyah," 99; Muhammad Zaidi Abdul Rahman & Raja Hisyamuddin Raja Sulong, "Pengaruh Perubahan dalam Pembinaan Hukum Siyasah Syar'iyah," *Jurnal Syariah* 16, Bil. 1 (2008): 20.

kebaikan dan keburukan kadang-kala bercampur dalam satu permasalahan dan tidak mudah lagi untuk kita dapati satu perkara yang mengandungi *masalah* atau *mafsadah* semata-mata. Dalam hal berlaku kontradiksi antara *masalah* dan *mafsadah*, pentarjihan perlu dilakukan³⁶ Seterusnya, memahami keutamaan (*fiqh al-awlāwīyyāt*) merupakan satu lagi perkara penting dalam tindakan *siyāsah syar'iyah* pemerintah. Perkara yang lebih perlu diutamakan iaitu masalah yang lebih dominan (*masalah rājiḥah*) perlulah diutamakan. Perkara yang kurang nilainya dari sudut keutamaan pula perlu dikemudiankan dalam tindakan yang dilakukan.³⁷ Jelas bahawa pencapaian masalah merupakan asas kepada tindakan *siyāsah syar'iyah*. Para fuqaha bahkan merumuskannya dalam sebuah kaedah fiqh yang menyebut:

تصرف الإمام على الرعية منوط بالمصلحة

Terjemahan: “*Polisi dan tindakan pemerintah mestilah tertakluk kepada masalah terhadap rakyat.*”

Walau bagaimanapun, penentuan masalah ini perlu berlandaskan kepada neraca syarak. Ini bermaksud masalah yang ingin dicapai melalui tindakan pemerintah mestilah kembali kepada *maqasid al-shari'ah* dan bukan berdasarkan akal semata-mata dan hawa nafsu. Dalam hal ini, Allah SWT berfirman:

وَلَوْ أَتَّبَعُ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ بَلْ أَتَيْنَهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٦٧﴾

Terjemahan: “*Dan kalaulah kebenaran itu tunduk menurut hawa nafsu mereka, nescaya rosak binasalah langit dan bumi serta segala yang adanya. (Bukan sahaja Kami memberikan agama yang tetap benar) bahkan Kami memberi kepada mereka Al-Quran yang menjadi sebutan baik dan mendatangkan kemuliaan kepada mereka; maka Al-Quran yang demikian keadaannya, mereka tidak juga mahu menerimanya.*”

³⁶ Salah Anwar ‘Abd Farḥan, *al-Siyāsah al-Syar'iyah*, 66.

³⁷ Ibid, 68.

(Surah al-Mu'minun, 23: 71)

Justeru, apa yang dimaksudkan dengan masalah bukanlah kenikmatan atau kesenangan hidup yang zahir dan bersifat material semata-mata. Namun, ia merangkumi kebaikan moral, intelektual dan spiritual yang memberikan kebaikan di dunia dan akhirat. Tindakan berdasarkan masalah ini dapat menghindarkan masyarakat daripada mafsadah iaitu setiap perkara yang menyakitkan dan yang menyeksa, sama ada yang bersifat fizikal, moral, intelektual atau spiritual. Jika berasaskan kepada pertimbangan akal semata-mata, hukuman dalam apa jua bentuk pasti dilihat memberikan kesakitan kepada pesalah. Namun dalam perundangan Islam, hukuman disyariatkan bagi menolak keburukan atau mafsadah dan ia merupakan satu bentuk rahmat daripada Allah s.w.t. Masalah dan rahmat Allah dalam hukuman bukan dilihat pada tabiat pelaksanaannya tetapi pada kesan yang terhasil daripada pelaksanaan tersebut.³⁸

APLIKASI *SIYĀSAH SYAR'IIYAH* DALAM PERMASALAHAN PERUNDANGAN JENAYAH SEMASA

Dalam konteks pentadbiran undang-undang jenayah semasa, terdapat beberapa perkara yang dilihat perlu menjadi keutamaan pemerintah. Pertama, menggubal undang-undang bagi menangani pelbagai permasalahan baru jenayah seperti jenayah siber dan sebagainya. Kedua, dari semasa ke semasa menyemak relevansi undang-undang yang berkuatkuasa dan melakukan pindaan sewajarnya bagi menangani keperluan semasa masyarakat. Ketiga, mempertahankan undang-undang jenayah Islam terutamanya apabila instrumen antarabangsa menganggap sebahagian hukumannya tidak tidak berperikemanusiaan dan menyeksa, lantas menuntut pemansuhannya.

Dalam artikel ini, fokus perbincangan adalah pada keutamaan kedua yang dinyatakan di atas. Semakan undang-undang dan pindaan adalah sesuatu yang wajar apabila undang-undang sedia ada tidak dapat merealisasikan masalah yang ingin dicapai

---

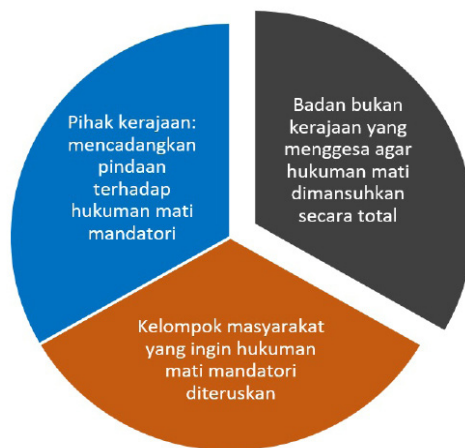
³⁸ Muḥammad Abu Zahrah, *al-Jarīmah wa al-'Uqubah fī al-Fiqh al-Islamī al-'Uqubah* (Qahirah: Dar al-Fikr 'Arabī, 1998), 18.

terutamanya apabila keadaan dan keperluan masyarakat berubah seiring dengan perubahan zaman. Undang-undang yang menjadi fokus perbincangan adalah pemansuhan hukuman mati yang merupakan antara intipati daripada deklarasi hak asasi manusia (UDHR) dan juga nyah jenayah cubaan bunuh diri bagi mencapai Matlamat Pembangunan Lestari (SDGs) berkaitan kesihatan mental. Perkembangan kedua-dua isu ini di Malaysia disoroti dan dibincangkan menurut perspektif *siyāsah syar'iyah*.

Pemansuhan Hukuman Mati Mandatori

Cadangan berkenaan pemansuhan hukuman mati secara tersusun di Malaysia dapat dikesan bermula daripada 2014 melalui kritikan badan bukan kerajaan seperti Amnesty International Malaysia dan National Human Rights Society (HAKAM). Seterusnya, polemik mengenainya semakin hangat apabila kerajaan menyatakan untuk memansuhkan hukuman mati mandatori (HMM) pada Oktober 2018. Aliran pandangan dalam isu ini boleh dirumuskan seperti berikut:

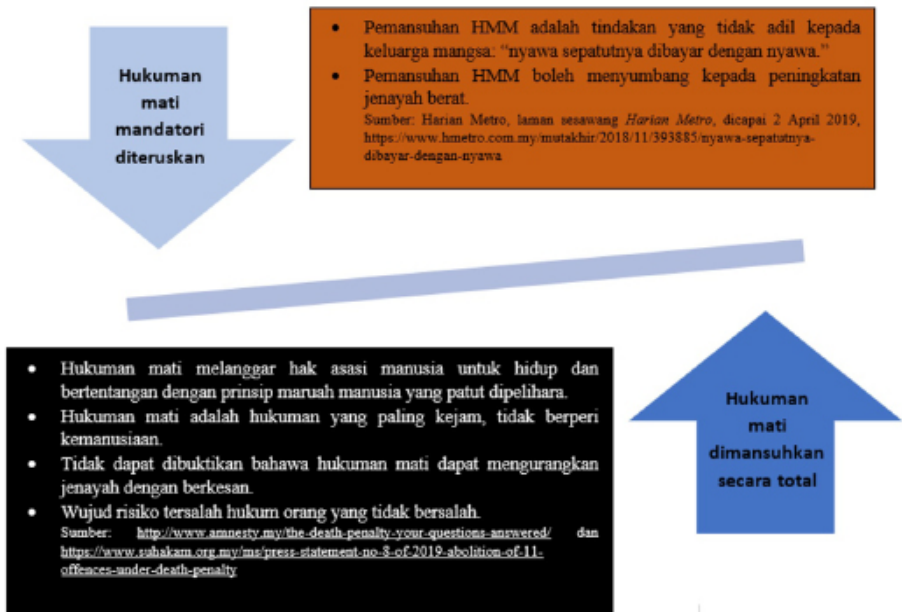
Rajah 2: Aliran Pandangan Mengenai Pelaksanaan Hukuman Mati di Malaysia

Ketiga-tiga aliran pandangan dalam isu pelaksanaan hukuman mati ini mempunyai pendirian yang disokong dengan hujah masing-masing. Sebagai pemerintah, sikap kerajaan yang terbuka

untuk mendengar pelbagai pendirian dan hujah masyarakat adalah baik. Antaranya boleh dirumuskan seperti berikut:

Rajah 3: Pendirian dan hujah masyarakat mengenai pelaksanaan hukuman mati di Malaysia

Berhubung isu ini, pihak SUHAKAM turut mendesak kerajaan agar mengambil langkah menyertai perjanjian antarabangsa iaitu International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) dan Convention Against Torture (CAT).³⁹ Gesaan ini menunjukkan sokongan dan dedikasi SUHAKAM terhadap usaha pemansuhan hukuman mati dan juga hukuman lain yang dianggap kejam, tidak berperikemanusiaan dan menjatuhkan maruah manusia seperti mana yang terkandung dalam perjanjian-perjanjian tersebut.

Walau bagaimanapun, terdapat pandangan sederhana atau pertengahan berkenaan isu ini berbanding pandangan-pandangan yang dikemukakan di atas. Ahli akademik seperti Shamrahayu A. Aziz dan juga Ramalinggam Rajamanickam berpandangan bahawa

³⁹ SUHAKAM, diakses pada 8 April 2019, <https://www.suhakam.org.my/ms/press-statement-no-8-of-2019-abolition-of-11-offences-under-death-penalty>.

hukuman mati masih relevan di Malaysia. Shamrahayu berpendapat hukuman mati masih relevan dalam kes jenayah berat melampau seperti jenayah kemanusiaan, genosid atau penghapusan bangsa, rogol bersiri atau berkumpulan atau membabitkan keselamatan dan kedaulatan negara.⁴⁰ Ramalinggam Rajamanickam pula dalam kertas kerjanya menegaskan kewajaran hukuman mati kerana ia adalah sesuatu yang sah di sisi undang-undang Malaysia walaupun menyalahi undang-undang antarabangsa.⁴¹ Namun, beliau juga tidak menolak pemansuhan hukuman mati mandatori bagi kesalahan-kesalahan tertentu yang dicadangkan oleh pihak kerajaan. Pindaan boleh dilakukan untuk menambah baik undang-undang sedia ada bagi menangani masalah yang berlaku dalam pelaksanaan hukuman mati tetapi bukan memansuhkan hukuman ini secara total.⁴²

Di pihak kerajaan pula, tindakan yang diambil dalam isu pemansuhan hukuman mati dan perkembangannya boleh dirumuskan melalui rajah berikut:

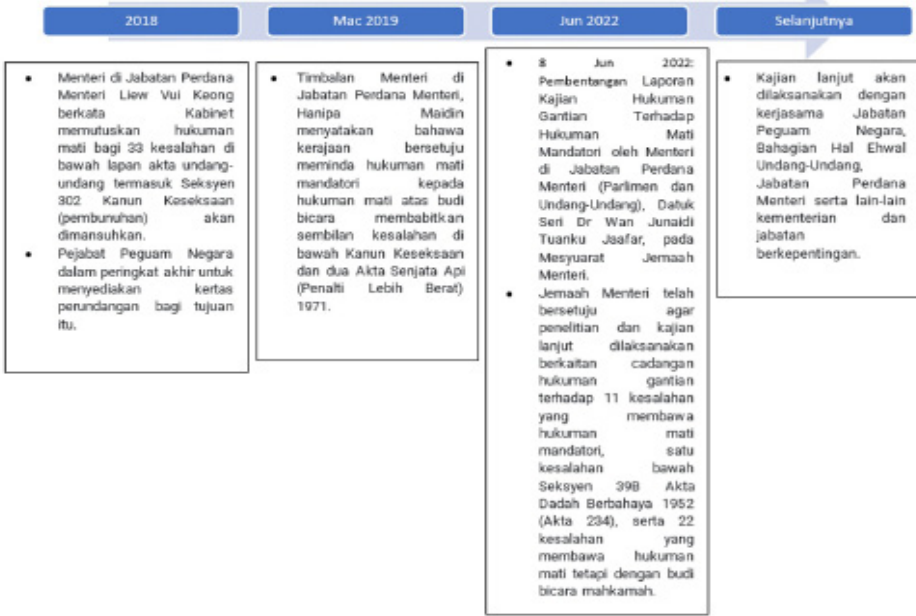
---

⁴⁰ Syamrahayu A Aziz, "Pelaksanaan Hukuman Mati Masih Relevan," *Berita Harian*, 27 Disember 2018, <https://www.bharian.com.my/kolumnis/2018/12/513215/pelaksanaan-hukuman-mati-masih-relevan>.

⁴¹ Ramalinggam Rajamanickam dan Thiyagu Ganesan, "Pelaksanaan Hukuman Mati di Malaysia: Sejauh Manakah Kerelevannya Pada Masa Kini," (makalah, International Conference on Arts, Social Sciences & Technology, 3-5 March 2012), 7-8.

⁴² Ramalinggam Rajamanickam, "Mansuh Hukuman Mati Abai Konsep Keadilan," *Berita Harian*, 19 Disember 2018, <https://www.pressreader.com/malaysia/berita-harian-malaysia/20181219/281672551045795>.

Rajah 4: Langkah-langkah kerajaan Malaysia berhubung cadangan pemansuhan hukuman mati

Sumber: Laporan Akhbar⁴³

Daripada rajah di atas, dapat dilihat perkembangan keputusan kerajaan mengenai pemansuhan hukuman mati di Malaysia. Bermula dengan cadangan pemansuhan keseluruhan hukuman mati bagi 33 kesalahan pada 2018, pendirian kerajaan seterusnya berubah kepada pindaan hukuman mati mandatori kepada hukuman mati atas budi bicara melibatkan 9 kesalahan pada 2019. Seterusnya, setelah laporan kajian dibentangkan pada Jun 2022, pendirian tersebut berubah kepada pindaan hukuman

⁴³ Hairulazim Mahmud dan Rizanizam Abdul Hamid, “Setuju Hapus Hukuman Mati Mandatori,” *Harian Metro*, 13 Mac 2019, <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2019/03/433146/setuju-hapus-hukuman-mati-mandatori-kepada-budi-bicara>; Nor Azizah Mokhtar, “Hukuman Mati Mandatori Dimansuhkan,” *Berita Harian*, 10 Jun 2022, <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2022/06/964375/hukuman-mati-mandatori-dimansuhkan>.

mati mandatori kepada pindaan hukuman mati atas budi bicara melibatkan 11 kesalahan seperti berikut:

Kanun Keseksaan (Akta 574).

- a) Seksyen 121A: Kesalahan-kesalahan terhadap tubuh Yang Di-Pertuan Agong, Raja atau Yang Di-Pertua Negeri.
- b) Seksyen 130C (1)(a): Melakukan perbuatan pengganas, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian.
- c) Seksyen 130I: Mengarahkan aktiviti-aktiviti kumpulan pengganas, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian.
- d) Seksyen 130N: Memberikan atau mengumpul harta untuk perbuatan pengganas, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian.
- e) Seksyen 130O: Memberikan perkhidmatan bagi tujuan pengganas, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian.
- f) Seksyen 130QA: Menerima suapan untuk memudahkan atau membolehkan perbuatan keganasan, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian.
- g) Seksyen 130ZB: Menerima suapan untuk memudahkan atau membolehkan aktiviti jenayah terancang, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian.
- h) Seksyen 302: Seksaan bagi kesalahan bunuh yang diperuntukkan di bawah seksyen 300.
- i) Seksyen 374A: Mengambil tebusan.

Akta Senjata Api (Penalti Lebih Berat) 1971(Akta 37)

- a) Seksyen 3: Penalti kerana melepaskan tembakan daripada sesuatu senjata api pada melakukan sesuatu kesalahan berjadual.
- b) Seksyen 3A: Penalti bagi rakan sejenayah dalam hal melepaskan tembakan senjata api.

Dalam perkembangan terkini, Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Undang-undang dan Reformasi Institusi) pada 21 Diember 2022 telah mengeluarkan kenyataan rasmi bahawa

kerajaan semasa bersetuju meneruskan usaha penyemakan undang-undang berkaitan dengan hukuman mati mandatori terhadap 11 kesalahan dan telah meneliti cadangan hukuman gantian termasuk ke atas 23 kesalahan melibatkan hukuman mati. Beliau juga menegaskan bahawa pindaan undang-undang tidak memansuhkan hukuman mati sepenuhnya sebaliknya memberikan kuasa kepada mahkamah untuk memutuskan hukuman yang setimpal berdasarkan fakta kes. Rang undang-undang berikut dikemukakan bagi meminda undang-undang yang berkaitan:

- a) RUU Kanun Keseksaan (Pindaan) 2002.
- b) RUU Kanun Tatacara Jenayah (Pindaan) 2022.
- c) RUU Keadilan Jenayah (Pindaan) 2022.
- d) RUU Penculikan (Pindaan) 2022.
- e) RUU Senjata Api (Penalti Lebih Berat)(Pindaan) 2022.
- f) RUU Senjata (Pindaan) 2022.
- g) RUU Dadah Berbahaya (Pindaan) 2022.⁴⁴

Daripada keputusan kerajaan ini, dapat disimpulkan beberapa perkara. Pertama, keputusan yang dibuat oleh kerajaan bukanlah mengikut trend dunia atau tuntutan instrumen antarabangsa seperti yang telah dibincangkan. Ini kerana hukuman mati masih dikekalkan di Malaysia. Apa yang dimansuhkan adalah hukuman yang bersifat mandatori. Justeru, pindaan terhadap undang-undang berikutnya adalah bagi memperuntukkan hukuman alternatif selain hukuman mati bagi memberikan ruang kepada hakim untuk menjatuhkan hukuman yang sesuai mengikut kes. Pendirian ini adalah pendirian pertengahan yang meraikan suara daripada pihak mangsa yang menuntut hukuman mati mandatori dikekalkan dan juga pihak yang menuntut hukuman mati dimansuhkan secara total. Keputusan ini dilihat meraikan masalah mangsa yang merupakan pendirian umum masyarakat Malaysia berbanding

---

⁴⁴ Kenyataan Media YB Menteri Di Jabatan Perdana Menteri (Undang-Undang Dan Reformasi Institusi) Berkenaan Hukuman Gantian Bagi Hukuman Mati Mandatori. *Laman Web Rasmi Bahagian Hal Ehwal Undang-undang Jabatan Perdana Menteri*, diakses pada 29 Diember 2022, <https://www.bheuu.gov.my/index.php/media/kenyataan-media3/2554-kenyataan-media-yb-menteri-di-jabatan-perdana-menteri-undang-undang-dan-reformasi-institusi-berkenaan-hukuman-gantian-bagi-hukuman-mati-mandatori>.

mengutamakan hak asasi pesalah yang diperjuangkan pihak barat. Ia bertepatan dengan Maqasid al-Syariah berhubung pemeliharaan nyawa.

Seterusnya, keputusan ini juga dilihat dibuat setelah kajian mendalam dilakukan. Kajian yang dilaksanakan oleh Jawatankuasa Khas Hukuman Gantian Terhadap Hukuman Mati Mandatori ini dianggotai oleh bekas Ketua Hakim Negara, Tun Richard Malanjum, dan dianggotai pakar dalam bidang perundangan meliputi bekas Hakim Besar Malaya, bekas Peguam Cara Negara, pengamal undang-undang, pensyarah undang-undang dari institusi pengajian awam terkemuka, serta pakar kajian jenayah.⁴⁵ Penglibatan pelbagai pihak pakar dalam kajian ini adalah tepat bagi mempertimbangkan kebaikan dan keburukan daripada tindakan yang diambil.

Dari perspektif perundangan jenayah Islam, sebelas kesalahan yang dahulunya diperuntukkan dengan hukuman mati mandatori di Malaysia boleh dikategorikan kepada dua kesalahan seperti berikut:

Jadual 2: Jenayah yang diperuntukkan hukuman mati mandatori di Malaysia menurut kategori jenayah dalam perundangan Islam

QISAS	TAKZIR
Kanun Keseksaan (Akta 574)	
Seksyen 121A: Kesalahan-kesalahan terhadap tubuh Yang Di-Pertuan Agong, Raja atau Yang Di-Pertua Negeri	Seksyen 130I: Mengarahkan aktiviti-aktiviti kumpulan penganas, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian
Seksyen 130C (1)(a): Melakukan perbuatan penganas, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian	Seksyen 130N: Memberikan atau mengumpul harta untuk perbuatan penganas, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian
Seksyen 302: Seksaan bagi kesalahan bunuh yang diperuntukkan di bawah seksyen 300.	Seksyen 130O: Memberikan perkhidmatan bagi tujuan penganas, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian

⁴⁵ Nor Azizah Mokhtar, “Hukuman Mati Mandatori Dimansuhkan,” *Berita Harian*, 10 Jun 2022, <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2022/06/964375/hukuman-mati-mandatori-dimansuhkan>.

	Seksyen 130QA: Menerima suapan untuk memudahkan atau membolehkan perbuatan keganasan, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian
	Seksyen 130ZB: Menerima suapan untuk memudahkan atau membolehkan aktiviti jenayah terancang, sekiranya perbuatan tersebut mengakibatkan kematian.
Akta Senjata Api (Penalti Lebih Berat) 1971 (Akta 37)	
	Seksyen 374A: Mengambil tebusan
	Seksyen 3: Penalti kerana melepaskan tembakan daripada sesuatu senjata api pada melakukan sesuatu kesalahan berjadual

Qisas melibatkan perbuatan membunuh dan kesalahan terhadap tubuh badan manakala takzir pula melibatkan kesalahan-kesalahan selain daripada qisas dan hudud seperti mana yang telah dibincangkan sebelum ini. Bagi kesalahan takzir, pilihan hukuman memberikan ruang kepada hakim memutuskan hukuman yang munasabah dan setimpal dengan melihat kepada perbuatan jenayah yang dilakukan, keadaan pesalah dan juga faktor-faktor mitigasi lain. Bagi kesalahan membunuh pula, hukuman qisas dilaksanakan oleh kerajaan jika pelaksanaannya dituntut oleh waris mangsa. Jika mereka memaafkan pesalah, maka hukuman qisas tidak dilaksanakan. Sebaliknya pesalah akan diarahkan untuk membayar diyat atau pampasan kepada pihak mangsa. Justeru, hukuman ini tidaklah bersifat mandatori dan pindaan undang-undang wajar memberikan pertimbangan kepada hak mangsa ini. Justeru, tindakan untuk meminda peruntukan hukuman yang bersifat mandatori kepada hukuman berdasarkan budi bicara hakim ini adalah selari dengan syariat.⁴⁶

Namun, kajian lanjut mungkin perlu dilakukan berhubung dengan kesalahan berkaitan keganasan. Ini bagi menilai sama

⁴⁶ Mohamad Azam Mohamed Adil, “Mansuh Hukuman Mati Mandatori Selari Ajaran Islam,” *Berita Harian*, 14 Jun 2022, <https://origin.bharian.com.my/rencana/lain-lain/2022/06/965724/mansuh-hukuman-mati-mandatori-selari-ajaran-islam>.

ada aktiviti keganasan boleh dianggap sebagai *hirābah* iaitu perampasan harta dengan kekerasan atau pemberontakan yang merupakan sebahagian daripada hukuman hudud. Manakala bagi kesalahan memberontak pula, walaupun tindakan yang boleh diambil oleh pemerintah dalam menghentikan pemberontakan itu boleh sehingga tahap mengorbankan nyawa pemberontak, ia tertakluk kepada syarat-syarat tertentu. Antaranya, kerajaan tidak boleh memerangi pemberontak sebelum mereka memerangi pihak kerajaan. Selain itu, tindakan ke atas pemberontak hendaklah diambil dengan cara yang sesuai untuk menghentikan pemberontakan mereka. Apabila mereka menyerah atau kembali taat kepada pemerintah, maka kerajaan tidak boleh lagi memerangi mereka.⁴⁷

Kesimpulannya, tindakan yang diambil oleh kerajaan adalah menepati masalah yang ingin dicapai dalam *maqāṣid al-syarī'ah*. Hukuman mati masih dikekalkan dalam perundangan Malaysia dan hakim boleh menjatuhkannya ke atas pesalah atas budi bicara. Kuasa budi bicara ini juga menepati tuntutan keadilan dan dapat menangani kebimbangan pihak-pihak yang menuntut hukuman mati dimansuhkan kerana wujud risiko tersalah hukum akibat ketiadaan pilihan hakim dalam menetapkan hukuman. Kajian terhadap pindaan undang-undang ini juga membuka ruang terhadap pelaksanaan qisas dan diyat untuk dipertimbangkan dalam sistem perundangan negara bagi menjamin masalah pihak mangsa.

Nyah Jenayah (*Decriminalize*) Cubaan Bunuh Diri

Statistik kejadian bunuh diri di Malaysia menunjukkan peningkatan dari tahun ke tahun dan ini merupakan satu perkembangan yang amat membimbangkan. Polis Diraja Malaysia (PDRM) melaporkan 609 kes bunuh diri berlaku pada tahun 2019 dan 631 kes pada tahun 2020. Pada tahun 2021 pula, kes bunuh diri yang direkodkan sehingga Julai sahaja telah pun melebihi jumlah keseluruhan kes pada tahun sebelumnya iaitu sebanyak 638 kes.

---

⁴⁷ 'Abd al-Qadir 'Awdah, *al-Tasyrī' al-Jina'i al-Islamī*, 2: 689-693.

Ini menunjukkan peningkatan sebanyak 143 peratus.⁴⁸

Perbuatan bunuh diri (*completed suicide*) lazimnya bermula dengan idea untuk membunuh diri (*suicide ideation*) dan seterusnya percubaan membunuh diri (*attempted suicide*). Idea untuk bunuh diri boleh timbul akibat tekanan melampau yang dialami oleh seseorang individu dan masalah kesihatan mental seperti kemurungan. Untuk mengurangkan risiko tindakan bunuh diri, pelbagai usaha dilakukan oleh Kementerian Kesihatan Malaysia (KKM) untuk menanganinya dari tahap awal lagi iaitu apabila kemurungan dapat dikenal pasti. Antaranya seperti pengukuhan Talian Bantuan Sokongan Psikososial, penambahan pegawai psikologi kaunseling di peringkat daerah dan klinik kesihatan.⁴⁹

Komitmen KKM dalam menangani isu ini turut melibatkan usaha yang lebih besar iaitu dekriminialisasi atau nyah jenayah cubaan bunuh diri. Ini dengan jelas dimuatkan sebagai satu langkah bagi membolehkan Pelan Strategik Kesihatan Mental 2020 – 2025 dicapai. Selain itu, langkah kajian semula undang-undang dan dasar yang lapuk juga termasuk dalam tindakan yang perlu diambil.⁵⁰ Dari aspek undang-undang, peruntukan yang terlibat adalah Seksyen 309 Kanun Keseksaan (Akta 574) berikut:

“Barangsiapa mencuba melakukan kesalahan bunuh diri, dan melakukan apa-apa perbuatan pada melakukan kesalahan itu, hendaklah diseksa dengan penjara selama tempoh yang boleh sampai setahun, atau dengan denda atau dengan kedua-duanya sekali.”

---

⁴⁸ Suraya Roslan, “Kes Bunuh Diri Meningkat 143 Peratus,” *Berita Harian*, 10 September 2021, <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2021/09/862128/kes-bunuh-diri-meningkat-143-peratus>.

⁴⁹ Suraya Roslan, “Kes Bunuh Diri Meningkat 143 Peratus,” *Berita Harian*, 10 September 2021, <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2021/09/862128/kes-bunuh-diri-meningkat-143-peratus>.

⁵⁰ Ministry of Health Malaysia, *National Strategic Plan for Mental Health 2020-2025* (Putrajaya: Ministry of Health Malaysia, 2020), 38.

Melalui peruntukan di atas, cubaan bunuh diri merupakan satu kesalahan di Malaysia yang diperuntukkan dengan hukuman. Ia dikritik kerana dilihat tidak mengambil kira aspek kesihatan mental pelaku sedangkan kewarasan pelaku ketika melakukan jenayah merupakan aspek asas dalam pensabitan jenayah. Pendekatan bersifat punitif ini juga dilihat tidak berkesan dalam mengurangkan jumlah kes cubaan bunuh diri. Bahkan ia boleh menyebabkan pelaku mengambil tindakan yang lebih ekstrem bagi membunuh dirinya.

Bagi menangani isu ini, terdapat cadangan agar status kesihatan mental pelaku cubaan bunuh diri dipastikan terlebih dahulu. Ini kerana berdasarkan kajian terdahulu, kebanyakan penyebab kepada tindakan bunuh diri adalah kemurungan yang dialami oleh pelaku. Kemurungan yang tidak ditangani menyebabkan gangguan kesihatan mental dan pelbagai kesan yang tidak diingini seperti tindakan membahayakan diri atau orang lain.⁵¹ Melalui pendekatan hukuman punitif, masalah kesihatan mental yang menjadi faktor tindakan bunuh diri tidak ditangani dengan baik. Pelaku berpotensi mengulang kembali tindakannya selepas menjalani hukuman kerana tidak mendapat sokongan pemulihan yang tepat.

Gesaan ini mendapat perhatian Jabatan Peguam Negara yang menyatakan kesediaan untuk memansuh atau meminda peruntukan berkenaan sebagaimana yang dilaporkan oleh media pada Oktober 2021⁵². Dalam tempoh tersebut, KKM memohon moratorium melalui memorandum kepada Jemaah Menteri, agar tiada sebarang dakwaan dan sabitan dibuat di bawah peruntukan

---

⁵¹ Norashikin Sharifuddin, Hazlina Mohd Padil, Aliff Rahimi Abd Rahim, Muhammad Akmal Mazlan, Namirah Mohd Akahsah Dan Sharifah Shatrah Syed Hamid, "Pemansuhan Jenayah Cubaan Bunuh Diri di Bawah Seksyen 309 Kanun Keseksaan: Bersediakah Malaysia?." *Insla E-Proceeding* 3, Bil. 1(2020): 93.

⁵² "KDN, Jabatan Peguam Setuju Mansuh Kesalahan Cubaan Bunuh Diri," *Astro Awani*, 7 Oktober 2021, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/kdn-jabatan-peguam-setuju-mansuh-kesalahan-cubaan-bunuh-diri-324031>.

ini sehinggalah pemansuhan atau pindaan peruntukan tersebut dimuktamadkan di Parlimen.⁵³

Tindakan kerajaan yang mengambil kira realiti semasa mengenai peningkatan masalah kesihatan mental yang mendorong masyarakat moden melakukan tindakan cubaan bunuh diri adalah salah satu komponen *siyāsah syar‘iyyah* iaitu fiqh al-wāqī’. Status mental merupakan perkara asas dalam tanggungan jenayah dalam perundangan Islam. Justeru, langkah nyah jenayah perbuatan cubaan bunuh diri bagi pelaku yang mempunyai masalah mental adalah bertepatan dengan syariah. Keperluan pesakit mental terhadap rawatan klinikal adalah intervensi yang lebih utama dalam menangani idea bunuh diri pelaku berbanding hukuman bersifat punitif yang berpotensi menambahkan lagi tekanan ke atasnya. Ini kerana berdasarkan kajian, apabila tindakan membunuh diri gagal, kebarangkalian pelaku mengulang percubaan untuk mengambil nyawanya adalah 30 hingga 100 kali lebih tinggi dalam tempoh setahun selepas percubaan pertama.⁵⁴ Tempoh ini merupakan satu tempoh yang kritikal buat pelaku. Justeru, tindakan yang tepat wajar diambil oleh pelbagai pihak bagi menangani pelaku agar tindakan yang sama tidak berulang dan tragedi dapat dielakkan.

Jika dilihat dari perspektif syariah, bunuh diri atau *al-intihār* juga adalah dilarang dalam Syariat Islam dan merupakan satu dosa besar yang diancam dengan seksaan yang berat di akhirat. Perbuatan ini dilarang kerana bertentangan dengan Maqasid al-Syariah iaitu pemeliharaan nyawa. Perbuatan mencederakan diri sendiri (*iṣābat al-syakhsi nafsahu*) seperti yang dilakukan oleh pelaku cubaan bunuh diri juga turut dilarang dan boleh diperuntukkan dengan hukuman takzir.⁵⁵ Namun, bentuk dan kadar hukuman takzir tidak ditentukan secara spesifik dalam syariat. Pertimbangannya diserahkan kepada kebijaksanaan

---

⁵³ Ridauddin Daud, “Nyah Jenayah Bunuh Diri: KKM Akan Hantar Memorandum, Mohon Tangguh Dakwaan,” *Astro Awani*, 17 November 2021, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/nyah-jenayah-bunuh-diri-kkm-akan-hantar-memorandum-mohon-tangguh-dakwaan-331423>.

⁵⁴ Norhayati Ibrahim, Normah Che Din dan Noh Amit, *Tingkah Laku Bunuh Diri di Malaysia* (Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, 2020), 17.

⁵⁵ ‘Abd al-Qadir ‘Awdah, *al-Tasyrī‘ al-Jina‘i al-Islamī*, 1: 447.

pemerintah. Namun, pelaksanaannya mestilah menepati falsafah hukuman dalam perundangan Islam dan memberikan masalah kepada masyarakat. Dalam konteks takzir, hukuman dikenakan bertujuan untuk mendidik, memulih dan mencegah pelaku dan masyarakat daripada melakukan kesalahan.⁵⁶ Hukuman bukan dilaksanakan bagi tujuan pembalasan yang bersifat punitif sahaja seperti yang banyak diperuntukkan dalam undang-undang jenayah di Malaysia termasuk bagi kesalahan cubaan bunuh diri. Bentuk hukuman takzir yang boleh diperuntukkan juga tidak terhad kepada hukuman mati, sebat, penjara dan denda sahaja.

Cubaan bunuh diri bukan satu bentuk kesalahan yang melibatkan mangsa. Sebaliknya, pelaku mencederakan dirinya sendiri. Justeru, fokus perlu diberikan kepada pemulihan dan pendidikan pelaku agar mereka tidak mengulang kembali tindakan ini. Jika takzir perlu dikenakan ke atas pelaku sekalipun, ianya mestilah dapat mencapai matlamat ini agar masalah dapat dicapai daripada pelaksanaannya.

KESIMPULAN

Negara umat Islam pada zaman moden ini menghadapi cabaran perundangan yang lebih besar akibat globalisasi dan desakan pematuhan terhadap undang-undang antarabangsa. Dalam menangani isu perundangan semasa, pendekatan siyasah syar'iyah boleh diaplikasikan oleh pemerintah. Ini kerana pentadbirannya terikat untuk merealisasikan masalah buat rakyat. Dalam hal ini, *fiqh al-nuṣūṣ*, *fiqh al-wāqi'*, *fiqh al-maqāṣid*, *fiqh al-muwāzanāt* dan *fiqh al-awlāwiyyāt* merupakan asas utama dalam mempertimbangkan masalah yang perlu dicapai dan mafsadah yang perlu ditolak. Khulafa' al-rasyidin memberikan banyak contoh pelaksanaan *siyāsah syar'iyah* seperti memberatkan hukuman bagi pelbagai jenis kesalahan atas tujuan mencapai masalah. Ia dilaksanakan sesuai dengan keadaan dan keperluan ketika itu dan tidaklah bersifat mengikat.

Perubahan zaman kini memerlukan ijtihad terhadap persoalan semasa. Antaranya terhadap keperluan hukuman bagi perbuatan

---

⁵⁶ Hamidi Abdul Ghani, "Falsafah Hukuman dalam Undang-undang Jenayah Islam." *Jurnal KIAS* 7, Bil. 1 (2020): 70-88.

cubaan bunuh diri dan hukuman mati bagi pelbagai jenis kesalahan. Permasalahan ini menuntut kebijakan pemerintah agar tindakan yang diambil memberikan masalah buat rakyat dan tidak dibuat semata-mata bagi mematuhi tuntutan antarabangsa yang berpaksikan barat. Dalam hal ini, kerajaan Malaysia dilihat menggunakan beberapa asas *siyāsah syar'iyah* seperti *fiqh al-muwāzanāt* dalam mempertimbangkan masalah dan mafsadah di sebalik isu-isu ini. Kajian mendalam dilakukan bagi memahami realiti semasa (*fiqh al-wāqi'*) dan hasilnya digunakan bagi menentukan prioriti (*fiqh al-awlāwiyyāt*). Hasilnya, keputusan yang diambil adalah sesuai dengan konteks negara dan diharapkan pelaksanaannya nanti memberikan masalah buat rakyat.

RUJUKAN

- 'Abd al-'Alī Aḥmad 'Uṭwah. *al-Madkhal ilā al-Siyāsah al-Syar'iyah*. Riyādh: Jāmi'ah al-Imām Muḥammad bin Sa'ūd al-Islāmiyyah, 1993.
- 'Abd al-Qādir 'Awdah. *al-Tasyrī' al-Jinā'ī al-Islāmī Muqāranan bi al-Qānūn al-Wadh'ī*. Beirūt: Muassasah al-Risālah, 2000.
- “Do You Know All 17 SDGs.” *United Nations*. Diakses 28 Julai 2022. <https://sdgs.un.org/goals>.
- “KDN, Jabatan Peguam Setuju Mansuh Kesalahan Cubaan Bunuh Diri.” *Astro Awani*. 7 Oktober 2021. <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/kdn-jabatan-peguam-setuju-mansuh-kesalahan-cubaan-bunuh-diri-324031>.
- Aḥmad Faṭḥī Bahnasī. *Nazariyyāt fī al-Fiqh al-Jinā'ī al-Islāmī Dirāsah Fiqhiyyah Muqāranah*. Bayrut: Dār al-Shurūq, 1986.
- Akta Senjata Api (Penalti Lebih Berat) 1971 (Akta 37).
- Bharudin Che Pa, Siti Arni Basir & Shukeri Mohamed. “Perlaksanaan Siyāsah Syar'iyah dalam Pentadbiran di Malaysia.” *Jurnal al-Tamaddun* 5 (2010): 57 – 72.

- Bob Lew, David Lester, Feisul Idzwan Mustapha, Paul Yip, Ying-Yeh Chen, Ravivarma Rao Panirselvam, Astrid Sinarti Hassan, Serena In1, Lai Fong Chan, Norhayati Ibrahim, Caryn Mei Hsien Chan and Ching Sin Siau. “Decriminalizing Suicide Attempt In The 21st Century: An Examination of Suicide Rates in Countries That Penalize Suicide, A Critical Review.” *BMC Psychiatry* Vol. 22 (2022).
- Farid Sufian Shuaib. “Kesan Globalisasi Terhadap Undang-undang di Malaysia.” *Kanun* 29, Bil. 2 (2017): 17 – 37.
- Hairulazim Mahmud dan Rizanizam Abdul Hamid. “Setuju Hapus Hukuman Mati Mandatori.” *Harian Metro*. <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2019/03/433146/setuju-hapus-hukuman-mati-mandatori-kepada-budi-bicara>.
- Hamidi Abdul Ghani. “Falsafah Hukuman dalam Undang-undang Jenayah Islam.” *Jurnal KIAS* 7, Bil. 1 (2020): 70 – 88.
- Kanun Keseksaan (Akta 574).
- Kenyataan Media YB Menteri Di Jabatan Perdana Menteri (Undang-Undang Dan Reformasi Institusi) Berkenaan Hukuman Gantian Bagi Hukuman Mati Mandatori. *Laman Web Rasmi Bahagian Hal Ehwal Undang-undang Jabatan Perdana Menteri*, diakses pada 29 Diember 2022. <https://www.bheuu.gov.my/index.php/media/kenyataan-media3/2554-kenyataan-media-yb-menteri-di-jabatan-perdana-menteri-undang-undang-dan-reformasi-institusi-berkenaan-hukuman-gantian-bagi-hukuman-mati-mandatori>.
- Mahathir Mohamad. “Ucapan Penuh Dr. Mahathir di UNGA ke-73.” *Harian Metro*. 29 September 2018. <https://www.hmetro.com.my/utama/2018/09/381400/ucapan-penuh-dr-mahathir-di-unga-ke-73-metrotv>.
- Mahmood Zuhdi Hj. Ab Majid. “Siyasah Syar’iyah dalam Pelaksanaan Undang-undang Jenayah Islam.” *Jurnal Syariah* Vol. 1 (2004): 89–100.
- Ministry of Health Malaysia. *National Strategic Plan for Mental Health 2020 – 2025*. Putrajaya: Ministry of Health Malaysia, 2020.

- Mohamad Azam Mohamed Adil. “Mansuh Hukuman Mati Mandatori Selari Ajaran Islam.” *Berita Harian*. 14 Jun 2022. <https://origin.bharian.com.my/rencana/lain-lain/2022/06/965724/mansuh-hukuman-mati-mandatori-selari-ajaran-islam>.
- Mohd Azam Mohamed Adil, Rafeah Saidon & Noorul Huda Sahari. *Perundangan dan Kenegaraan Islam*. Gombak: iBook Publication Sdn. Bhd, 2006.
- Mohd Hisham Mohd Kamal. “Prinsip Hak Asasi Manusia Menurut Perspektif Undang-undang Antarabangsa dan Hukum Syarak: Satu Perbandingan.” *Kamun* 26, Bil 1 (2017): 72-99.
- Muhammad Abū Zahra. *al-Jarīmah wa al-‘Uqūbah fī al-Fiqh al-Islāmī al-‘Uqūbah*. Qāhirah: Dār al-Fikr ‘Arabī, 1998.
- Muhammad Zaidi Abdul Rahman & Raja Hisyamuddin Raja Sulong. “Pengaruh Perubahan dalam Pembinaan Hukum Siyasah Syar’iyyah.” *Jurnal Syariah* 16, Bil. 1 (2008): 17-31.
- Nik Abdul Rashid. “Peranan Undang-undang dalam Memupuk Perpaduan Negara”. Makalah, Seminar Undang-undang dan Masyarakat 4, Universiti Kebangsaan Malaysia, 5 Januari 1991.
- Nor Azizah Mokhtar. “Hukuman Mati Mandatori Dimansuhkan.” *Berita Harian*. 10 Jun 2022. <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2022/06/964375/hukuman-mati-mandatori-dimansuhkan>.
- Norashikin Sharifuddin, Hazlina Mohd Padil, Aliff Rahimi Abd Rahim, Muhammad Akmal Mazlan, Namirah Mohd Akahsah Dan Sharifah Shatrah Syed Hamid. “Pemansuhan Jenayah Cubaan Bunuh Diri Di Bawah Seksyen 309 Kanun Keseksaan: Bersediakah Malaysia?.” *Insla E-Proceeding* 3, Bil. 1 (2020): 86-94.
- Norhayati Ibrahim, Normah Che Din dan Noh Amit. *Tingkah Laku Bunuh Diri di Malaysia*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia, 2020.
- Parlimen Malaysia. Diakses 23 Julai 2022. <https://www.parlimen.gov.my/soalan-lazim.html?uweb=p>.

- Ramalinggam Rajamanickam. “Mansuh Hukuman Mati Abai Konsep Keadilan,” *Berita Harian*. 19 Disember 2018. Ridau <https://www.pressreader.com/malaysia/berita-harian-malaysia/20181219/281672551045795>.
- Ramalinggam Rajamanickam dan Thiyagu Ganesan. “Pelaksanaan Hukuman Mati di Malaysia: Sejauh Manakah Kerelevannya Pada Masa Kini.” Makalah, International Conference on Arts, Social Sciences & Technology, 3– 5 March 2012.
- Ridauddin Daud. “Nyah Jenayah Bunuh Diri: KKM Akan Hantar Memorandum, Mohon Tangguh Dakwaan.” *Astro Awani*. 17 November 2021. <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/nyah-jenayah-bunuh-diri-kkm-akan-hantar-memorandum-mohon-tangguh-dakwaan-331423>.
- Rohimi Shapiee. “Siyar (Undang-undang Antarabangsa Islam): Cabaran untuk Mempermoden dan Menjadikannya Relevan.” *Jurnal Undang-undang dan Masyarakat*, vol. 12 (2008): 28-47.
- Ṣalah Anwār ‘Abd Farḥān, *al-Siyāsah al-Syar’iyah fī Kitāb Faṭḥ al-Bārī*. Qāhirah: Dār al-Salām, 2013.
- SUHAKAM. Diakses 8 April 2018. <https://www.suhakam.org.my/ms/press-statement-no-8-of-2019-abolition-of-11-offences-under-death-penalty>.
- SUHAKAM. Diakses 8 April 2019. <https://www.suhakam.org.my/ms/press-statement-no-8-of-2019-abolition-of-11-offences-under-death-penalty>.
- Suraya Roslan. “Kes Bunuh Diri Meningkatkan 143 Peratus.” *Berita Harian*. 10 September 2021. <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2021/09/862128/kes-bunuh-diri-meningkat-143-peratus>.
- Syamrahayu A Aziz. “Pelaksanaan Hukuman Mati Masih Relevan.” *Berita Harian*. 27 Disember 2018. <https://www.bharian.com.my/kolumnis/2018/12/513215/pelaksanaan-hukuman-mati-masih-relevan>.
- United Nations Human Rights Office of The Commisssioner*. Diakses 23 Julai 2022. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>.

William A. Schabas. *The Abolition of The Death Penalty in International Law*. England: Grotius Publications Limited, 1993.